

Zemes dziļu bagātības Latvijā: **DOLOMĪTS**

Dolomīts ir Zemes dziļu bagātība, kas cilvēkiem bija noderīga un kuru Latvijā izmantoja vērienīgi jau **no 12. gadsimta** – ilgu laiku pirms vispusīgi sāka pētīt tā īpašības un konstatēt paveidus. Tas ir viens no Latvijas **nozīmīgākajiem** un **vērtīgākajiem**, pašlaik plaši izmantotajiem un nākotnē perspektīvajiem dabas resursiem. Ģeoloģiski izpētītie dolomītu krājumi mūsu valstī ir ievērojami.

*Lielākais dolomīta monolīta paraugs ar koraļļu pārakmeņojumiem (63x30x27cm). Valsts nozīmes dolomīta **atradne Birži-Pūteļi.***

*Gliemeždolomīts. Valsts nozīmes dolomīta **atradne Birži-Pūteļi.***

Latvijas Universitātes Muzejā Ģeoloģijas kolekciju ekspozīcijās ir izvietoti un krājumā glabājas bagātīgie Latvijas pētnieku vākumi. Senākajās muzejā saglabātajās 19. gadsimta dabas pētnieku kolekcijās var atrast dolomīta paraugus no tajā laikā Latvijā aprakstītajiem iežu atsegumiem. Īpaši vērtīgi ir dolomītu paraugi ar faunas pārakmeņojumiem, kas arī šodien speciālistiem dod iespēju precizēt slāņkopu ģeoloģisko vecumu.

Dolomītu daudzveidība Latvijas iegulās

Karbonātiezi **dolomītu** 18. gadsimtā pirmo reizi aprakstīja franču mineralogs Deods de Dolomjē. Tas sastāv no minerāla **dolomīta**, kam dots tāds pats nosaukums. Dabā tam ir daudz atšķirīgu paveidu.

*Zemjains dolomīts. Valsts nozīmes dolomīta **atradne Dārziems.***

Latvijā devona perioda senajā, siltajā jūrā aptuveni pirms **370 miljoniem gadu** radušās karbonātiskās nogulsnes vēlāk pārtapušas par cietu, mehāniski izturīgu iezī, par kura sarežģīto veidošanās procesu zinātnieki arvien vēl nav vienisprātis. Tas gan nebija šķērslis 20. gadsimta pētniekiem **P. Liepiņam, V. Grāvītīm, V. Sorokinam** un citiem Latvijas dolomītus iedalīt divās ģenētiskajās grupās un deviņos litoloģiskajos paveidos pēc struktūras, tekstūras un citām iezā īpatnībām.

Dolomītu paveidi:

- **zemjainie**
- **kritveidīgie**
- **porcelānveida**
- **pārkristalizētie (cukurveida)**
- **kvarcītveida**
- **marmorveida**
- **plankumainie smilšakmensveida**
- **joslainie smilšakmensveida**
- **rupjkristāliskie jeb apīti**

*Kvarcītveida dolomīts ar stromatoporu atliekām. Valsts nozīmes dolomīta **atradne Birži-Pūteļi.***

Šāds iedalījums tika lietots zinātniskajos pētījumos, ieviests ģeoloģiskās izpētes darbos, kas deva iespēju pēc iezā makroskopisko pazīmju kopuma atpazīt dažādu tipu dolomītus atsegumos un urbumu serdēs.

Latvijas dolomītu mineralizācija

Tā kā akmens pakļauts minerālveidošanās procesiem vidē, tas laika gaitā mainās – sadēd, pārveidojas, tiek izskalots, rodas pulverveida paveids – dolomīta milti vai pat tukšumi. Dolomītos atklāj daudz sekundāro jaunveidojumu – kalcīta kristālus, paša minerāla dolomīta pārkristalizētās ģenerācijas, dzelzs un silīcija savienojumus.

*Daļēji dēdējis dolomīts ar gaišiem dolomītmiltiem. Dolomīta **atradne Kalnciems.***

*Dolomīts ar halīta kristālu nospiedumiem un pseidomorfozēm. **Langsēdes atsegums, Kandavas novads.***

Par nevēlamiem derīgā izrakteņa piemaisījumiem parasti uzskata jebkādas dzelzs savienojumus, kuri ir labi atpazīstami un krāso pelēko nogulumiezi dzeltenīgu, sārtu vai pat tumši brūnu.

*Marmorveida dolomīts ar sekundāriem dzelzs minerāliem, kalcīta un dolomīta kristāliem kavernās. Valsts nozīmes dolomīta **atradne Dārziems.***

Latvijā dolomītu iegūst no pamatiežiem – devona vecuma Pļaviņu, Daugavas un Stipinu svītas slāņkopām. To veidošanās ir pētījuši Latvijas Universitātes zinātnieki un izplatību noskaidrojuši lietišķo ģeoloģiskās izpētes darbu veicēji, atklājot jaunas un perspektīvas atradnes.

*Izpētes urbuma serde šķēsgriezumā. **Getliņi, Stopiņu novads.***

Nozīmīgākās iegulas, kuras var izmantot kvalitatīvu būvmateriālu ražošanā, ir zināmas Latvijas centrālajā un austrumu daļā. Detāli izpētītās Valsts nozīmes dolomīta atradnes ir **Dārzciems, Kranciems, Aiviekste-kreisais krasts, Pērtņieki, Birži-Pūteļi un Iecava**. Visaugstvērtīgākie ir ķīmiski tīri dolomīti, kuru fizikālās un mehāniskās īpašības uzrāda tos ieža slāņus, kuros sastopami paveidi ar augstāko mehānisko izturību.

Izcilajās kultūrvēsturiskajās celtnēs: Rīgas Doma ansambļa, Rīgas un Cēsu pils un citu seno akmens būvju pirmsrestaurācijas izpētē ģeologi atklājuši, ka to būvniecībā izmantoti vietējo dolomītu vērtīgākie paveidi.

Šķembas ražotas no Valsts nozīmes **atradnē Aiviekste-kreisais krasts** iegūtā dolomīta.

Sārtais marmorveida apdares dolomīts. Valsts nozīmes dolomīta **atradne Kranciems**.

Sārtā apdares dolomīta kubiņš izzāģēts no izpētes urbuma serdes analīžu veikšanai. Valsts nozīmes dolomīta **atradne Kranciems**.

Paraugi no LU Muzeja Ģeoloģijas kolekcijas krājuma

© Latvijas Universitātes Muzejs, 2021

© Vija Hodireva, 2021

© Jekaterina Komova, dizains, 2021